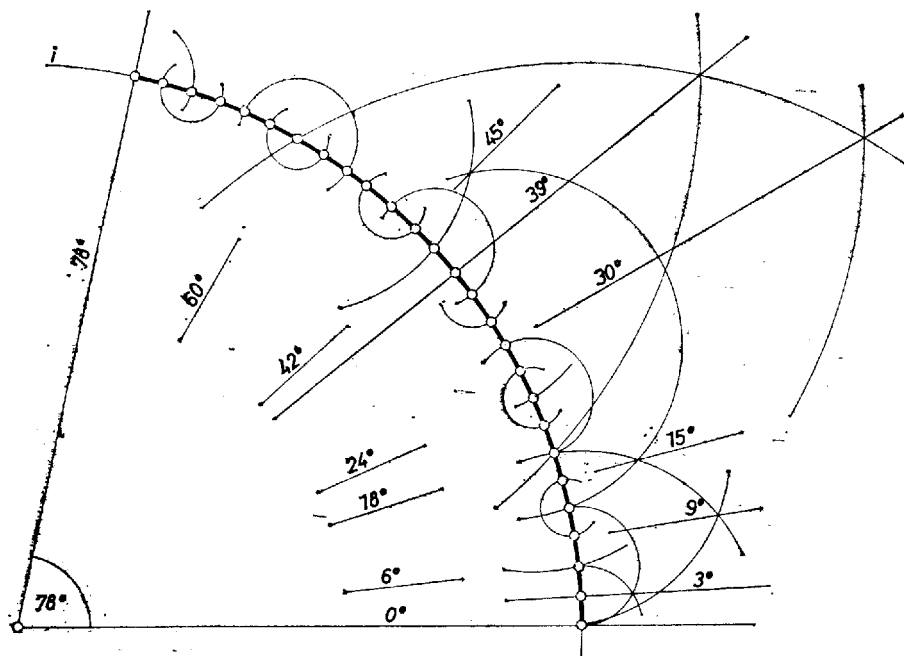

1. Az adott szög 26-od része 3° . Eszerint a felosztás céljára a szög csúcsa körüli i köríven az egyik végpontjától számítva ki kell jelölnünk a $k \cdot 3^\circ$ ($k = 1, 2, \dots, 25$) osztópontokat. Ezután az osztópontokon át a szög csúcsából induló félegyenesek berajzolása fejezi be a szerkesztést.

A páros k értékekhez tartozó osztópontok kijelöléséhez nincs szükség egyenes vonalzóra: i megrajzolása után egyik végpontja körüli, ugyanakkora sugarú körívvel lemetszhetünk egy 60° -os ívet, ebből a másik, 18° -os ívet 3-szor levonva 6° marad, amit (ismét körzövel) a 18° -os ívek mindkét végéből elvéve megvannak a $k \cdot 6^\circ$ osztópontok ($k = 1, 2, \dots, 12$).

A páratlan k értékekhez tartozó osztáspontok céljára egy páros, de 4-gyel nem osztható k esetében a $k \cdot 6^\circ$ ív felezésével előállítjuk 3° -nak egy páratlan többszörösét – eközben egyszer az egyenes vonalzót is használjuk.

2. Ami a kívánt ügyeskedést illeti, a mondott félegyenesek mindegyikét csak külön-külön lehet megrajzolni; lépést csak körív rajzolásánál lehet megtakarítani úgy, ha az ív egy már meglévő belső osztópontjából előre és hátra mérünk fel ugyanakkora ívet, másrészt azzal, ha a szögfelezéshez valamilyen $k \cdot 6^\circ$ nagyságú ív húrját vesszük „tetszőleges” körzőnyílásnak. Hogy ezek mely osztópontoknál lehetségesek, az a lépések sorrendjének megválasztásától is függ.

3. Leírunk néhány eljárást – ahol csak lehetséges, röviden – az osztópontok egymásutánjának megadásával.

I. i kijelöli: $0^\circ, 78^\circ$; ezután 60° (vagy $78^\circ - 60^\circ = 18^\circ$); $60^\circ - 18^\circ = 42^\circ$; 24° ; 6° ; $6^\circ + 6^\circ = 12^\circ$ (ezt az ívet elég nagyra rajzolva előkészítjük 0° és 6° osztáspontok közti ív felezését); $24^\circ \pm 6^\circ$; $42^\circ \pm 6^\circ$; $60^\circ \pm 6^\circ$; 72° ; a 0° -os osztáspont körüli 6° nyílású ív a mondott felezés második köríve, ez a lépés nem ad új osztáspontot; a 3° -os osztáspont kijelölése egyenes vonalzóval; $12^\circ \pm 3^\circ$; $24^\circ \pm 3^\circ$; $36^\circ \pm 3^\circ$; $48^\circ \pm 3^\circ$; $60^\circ \pm 3^\circ$; $72^\circ \pm 3^\circ$; végül a további 24 szár. Az eljárásban 18 körívet rajzoltunk (i -vel együtt) és közben 1 egyenest, 1 körív meddő, a kétszeresen kihasznált körívek száma 9, a különböző körzőnyílások száma 4 ($60^\circ, 18^\circ, 6^\circ, 3^\circ$). A 78° -os szög 13 egyenlő részre osztásához 10 körívet használtunk fel, közülük 3-at kétszeresen.

II. 0° és 78° ; 60° (elég nagy ívet véve előkészítjük a 78° -os szög felezését); $78^\circ - 60^\circ = 18^\circ$ (egyszeresmind a felezés második íve); a 39° -os osztáspont vonalzóval; $18^\circ + 18^\circ = 36^\circ$, ekkor a 36° -os és 39° -os osztáspont között körzőnyílásba vehető a 3° -os ív húrja; $39^\circ + 3^\circ = 42^\circ$; $18^\circ \pm 3^\circ$, $60^\circ \pm 3^\circ$, ekkor 78° és 63° „távolsága” 15° ; $39^\circ \pm 15^\circ$; $18^\circ \pm 15^\circ$; $60^\circ \pm 15^\circ$; ekkor 33° és 45° távolsága 12° ; $39^\circ \pm 12^\circ$; $18^\circ \pm 12^\circ$; $60^\circ \pm 12^\circ$; $39^\circ \pm 30^\circ$; $39^\circ \pm 27^\circ$. Rajzoltunk 15 körívet és 1 egyenest, meddő körív nincs. Kétszeresen kihasználva 10; viszont a különböző körzőnyílások száma 7.

III. Felezhetjük a $0^\circ, 78^\circ, 18^\circ$ és 60° osztópontok kijelölése után a 0° és 18° közti ívet is, a 9° lehetséges ide-oda felmérése után körzöbe vehető a 15° , majd a 3° is.

IV. 15° -os szöveget a 60° kétszeri felezésével is kaphatunk, az első felezés egyik köríveként magát a 60° -os körívet ügyes venni, a második felezéshez 18° -osat úgy, hogy a körző csúcsát a 60° -os osztáspontba szúrjuk, íróhegyét a 78° -osba és mindjárt ekkor kijelöljük a 42° -os osztáspontot is, majd $30^\circ \pm 18^\circ$ és $0^\circ + 18^\circ$ után vonalzóval a 15° , ezután $60^\circ \pm 15^\circ$, $48^\circ \pm 15^\circ$, $42^\circ + 15^\circ$, $63^\circ \pm 9^\circ$; $60^\circ \pm 9^\circ$; $15^\circ \pm 9^\circ$; $12^\circ \pm 9^\circ$; $24^\circ \pm 15^\circ$; $51^\circ \pm 15^\circ$. A 15 körív közül 1 meddő és 11 kétszeresen kihasznált.

Megjegyzés. Körív felezőpontja megszerkeszthető kizárólag körző használatával, sőt még akkor is, ha középpontja ismeretlen.¹ Úgy azonban a lépések száma valamivel több.

¹Lásd az 1184. gyakorlat megoldásához fűzött 2. és 3. megjegyzést, K. M. L. 37 (1968) 151.